

ΓΚΑΙΤΕ, ΦΑΥΣΤΟΣ.

Μεταφρασθεὶς ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφ. τῶν καταστημάτων
Ἀρξίστη Κωνσταντινίδου. 1887

Ἡ τῶν προϊόντων τῆς ἀλλοδαπῆς φιλολο-
γίας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μετάφρασις ἀπὸ πολλοῦ
ἤδη ἔπαυσε θεωρουμένη παρ' ἡμῖν ὡς σπου-
δαίων ἀνδρῶν ἄξιον ἀσχόλημα. Ἐπλεόνασεν
ἄρα ἐν Ἑλλάδι τοσοῦτον ἡ πρωτοτυπία τῶν
συγγραφόντων, ὥστε δὲν περισσεύουσι δόκιμοι
μεταφρασταί, ἢ κρίνεται τὸ μεταφράζειν ἀσύμ-
φυλον πρὸς τὴν περιωπὴν τῶν σοβαρῶν λογίων
καὶ τὸ σέβας ὅπερ φρονοῦσιν οὗτο ὅτι ὀφείλουσι
πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τοὺς καλὰ μους των; Ἄγνο-
οῦμεν, καίτοι τείνομεν μάλλον νὰ παραδεχθῶ-
μεν τὸ δεύτερον. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐν παλαι-
οτέροις χρόνοις, καὶ μέχρι πρὸ τριάκοντα μόλις
ἔτων, οἱ ἀριστεῖς αὐτοὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμά-
των οὐ μόνον δὲν ὤκνουσιν οὐδ' ἀπηξίουσιν νὰ κα-
ταγιῶνται εἰς μετάφρασιν ξένων ἀριστουργη-
μάτων, ἀλλὰ καὶ μετ' εὐλαβοῦς περισκέψεως
ἐπελαμβάνοντο ἔργου, ὅπερ ὑπὸ τὰς περιστάσεις
τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης ἔκρινον δυσχερὲς
καὶ δυσέκβολον, καὶ ἐν δικαίᾳ πολλὰκις ὑπερη-
φανείᾳ παρέδιδον εἰς χεῖρας τοῦ ἑλληνοῦ ἀνα-
γνώστου τὰ προϊόντα τῶν μεταφραστικῶν αὐ-
τῶν μόχθων, σεμνυόμενοι μὲν αὐτοὶ ὅτι κα-
τάρθουσαν νὰ περιβάλλωσιν ἑλληνικὴν ἐσθῆτα εἰς
ξένης φιλολογίας γεννήματα, εὐλογον δ' ἔχον-
τες τὴν πεποιθήσιν, ὅτι αἱ μετάφρασεις αὐτῶν
πολὺ πλείονα εἰς τοὺς ἀναγνώστας των ἔφερον
πραγματικὴν ὠφέλειαν καὶ τέρψιν ἢ ὁ ἄφθονος
φορητός, ὅστις ὑπὸ τῆς πρωτοτυπίας τὴν νόθον
πολλάκις σφραγίδα ἐπιπράσκειτο καὶ τότε καὶ βρα-
δύτερον ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς ἀγορᾶς. Κατεδέ-
χοντο τότε νὰ μεταφράζωσι καὶ μετέφραζον ὁ
Κοραῆς καὶ ὁ Κούμας, ὁ Ρενιέρης καὶ ὁ Βερ-
ναρδάκης, ὁ Καρασσούτσας καὶ ὁ Ζαλοκώστας,
πρόκεινται δὲ μέχρις σήμερον ἔτι αἱ μετάφρα-
σεις αὐτῶν ἄσφογα σχεδὸν πρότυπα γλωσσικὰ
κομψότητος καὶ γλαφυρότητος.

Περὶ τὸν βεβαίως νὰ μνημονευθῆ ἑνταῦθα,
διότι εὐκόλως ἐνοεῖται, πόσον ἐκ τοιούτων με-
ταφράσεων ἐκέρδαιεν ἡ τε νεαρὰ ἡμῶν φιλο-
λογία καὶ ἡ ἀκατάσκευος ἔτι γλώσσα τῆς νέας
Ἑλλάδος. Ἄρκει τις μόνον ν' ἀναπολήσῃ ἐν
συντόμῳ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ξένης φιλολο-
γίας ἅτινα ἐπρόικισαν τὴν ἡμετέραν οἱ μετα-
φρασταὶ ἐκεῖνοι, ὅπως πεισθῆ ἐκ τοῦ προχείρου,
πόσον αὐτοὶ βαθέως συνησθάνοντο καὶ πόσον εὐ-
συνειδήτως ἐξεπλήρωσαν τὸ διττὸν καὶ διττῶς
βαρὺ καθήκον, ὅπερ ἐπιβάλλεται εἰς πάντα με-
ταφραστήν, σεβόμενον ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀναγνώ-

στας του : νὰ ἐκλέξῃ μὲν πρῶτον εἰς μετάφρα-
σιν τὸ προσήκον εἰς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν
ἢ καλλαισθητικῶν ἢ οἰωνδήποτε ἄλλων ἀναγ-
κῶν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ν' ἀποδώσῃ δὲ δεύτερον
διὰ τῆς πατρίου γλώσσης ἀκέραιον καὶ ἀλώβη-
τον τὸ ξένον ἔργον, συμβιβάζων μὲν κατὰ τὸ
δυνατὸν τοῦ ἀλλοδαποῦ ιδιώματος τὰς ἀπαι-
σεις πρὸς τὰς ἀναγκὰς καὶ τὴν ιδιοφυίαν τῆς
γλώσσης εἰς τὴν μετάφραζαι, μὴ λησμονῶν δὲ
ὅτι μικρὸν διαφέρει τοῦ ἐγκλήματος τῆς νοθείας
—ὅπως ἀποφύγωμεν ἄλλην δυσωνυμοτέραν λέ-
ξιν— ἢ ἐξ ἀγνοίας ἢ προθέσεως στρέβλωσις καὶ
παραμόρφωσις τῶν ξένων νοημάτων.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία τῶν
διακεκριμένων ἐκείνων ἀνδρῶν εἰς μὲν τὴν πτωχὴν
ἡμῶν φιλολογίαν ἐδωροφόρησε θέρος πολύτιμον
ἀπὸ τῶν ξένων ἀγρῶν καὶ πλείστας ἐθεράπευσεν
ἀληθεῖς καὶ αἰσθητὰς ἀνάγκας τῆς ἑλληνικῆς
κοινωνίας, τὴν δὲ γλώσσαν ἡμῶν ἐμόρφωσεν
ἀναντιρρήτως καὶ προήγαγε, διὰ τῆς ὑπὸ τῶν
σιδηρῶν ἀναγκῶν τῆς εὐσυνειδήτου μετάφρα-
σεως ἐπιβαλλομένης πολλάκις δημιουργίας καὶ
λέξεων καὶ φράσεων καὶ ὄρων οἰωνδήποτε γλωσ-
σικῶν, ὧν οἱ πλείστοι ἐρρίζωσαν, καὶ ἐφύησαν
καὶ ζῶσι σήμερον ἐν τῇ γλώσσῃ. Οὐδ' ἦτο δυ-
νατὸν νὰ γείνη ἄλλως· διότι οἱ μεταφράζοντες
τότε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐφαντάζοντο, ὅτι εἶνε δυ-
νατὸν νὰ ἐκπληρώσῃ τις τοιοῦτο ἔργον, ἀτελεῖς
μὲν ἔχων τὸ ἐφόδιον τῆς τε πατρίου γλώσσης
καὶ τῆς τοῦ πρωτοτύπου, ξένος δὲ μάλλον ἢ
οἰκεῖος διατελῶν, ὡς ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τῶν ἀ-
σχολιῶν αὐτοῦ, πρὸς τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν
μορφὴν τοῦ εἰς μετάφρασιν προκειμένου ἔργου.

Ἄλλ' ὡς ἐν ἄλλοις ἐκτοτε πολλοῖς, μεγάλως
καὶ ἐν τούτῳ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Ἡ
γῶσις βαθμηδὸν ἐπληθύνθη ἐν τῷ ἑλληνικῷ
καὶ ἀνεπτύχθη εἰς πλάτος μάλλον ἢ βάθος. Τὰ
ξένα γράμματα, καὶ ἰδίως τὰ γαλλικά, κατέ-
στησαν προσιτότερα εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ ἡ
πρωτότυπος σοφία νύξῃθη ἀναλόγως εἰς αὐθι-
πακτον περιωπὴν. Τάφος δὲ βαθμηδὸν ὠρύ-
χθη βαθεῖα μεταξύ μεταφραστῶν καὶ πρωτοτύ-
πων συγγραφέων, ἧς ἔθθεν μὲν ἀπεσύρθησαν ὑπὸ
τὰς σοβαρὰς αὐτῶν σκηνας οἷτε ἀληθεῖς καὶ
οἱ ἐθελόσοφοι ἱεροφάνται τῶν ἑλληνικῶν γραμ-
μάτων, ἔμεινε δ' ἐκεῖθεν βρῦον καὶ συνωστίζόμε-
νον τὸ πλῆθος τῶν μεταφραστῶν, αὐξάνομενον
ὀσημέραι ὑπὸ παντός σχεδὸν νεαροῦ ἀποσχόλου
τῶν ἑλληνικῶν παιδευτηρίων, ὀρεγομένου δάφνης
φιλολογικῆς. Οἱ ἀληθεῖς καὶ δόκιμοι τοῦ ἔθνους
λόγιοι, οἱ ἐκ μακρᾶς πείρας καὶ ἐπιτόνου φιλο-
λογικοῦ σταδίου τεταμιευμένα ἔχοντες τὰ ἀπα-
ραίτητα καὶ δυσεύρετα τοῦ μεταφραστοῦ προ-
σόντα, σπανιώτατα πλέον μόλις καὶ κατ' ἐξαι-
ρεσιν ἀσχολοῦνται σήμερον εἰς μετάφρασιν ξένων
ἔργων, ἔμεινε δὲ ἡ ἀλλοδαπὴ φιλολογία, ἡ τε

σπουδαία καὶ ἡ ἐλαφρά, ἔρμαιον σχεδὸν ἀποκλειστικὸν τῆς ἡμιμαθείας καὶ ἀπειρίας, σπυροῦσης προθύμως καὶ ἀδιστακτικῶς εἰς θεραπείαν τῆς ὁσημέραι ἀπληστοτέρας περιεργείας τοῦ κοινοῦ.

Τὶ ἐκ τούτου ἐπῆλθε, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ φαντασθῆ τις οὐδὲ νὰ μαντεύσῃ. Τὸ θέαμα ἐξακολουθεῖ, προσπίπτον καθ' ἑκάστην λυπηρότερον εἰς τὰ ὄμματα τῶν δυναμένων νὰ βλέπωσιν. Οἷος δὴ ποτε νεανίσκος, ἔχων λόγους νὰ ὑποθέτῃ ὅτι γνωρίζει πέντε ξένα γράμματα καὶ δυνάμενος νὰ προμηθευθῆ ἐν λεξικόν, ἐπιβάλλει χεῖρα εἰς τὸ πρῶτον τυχόν ἀλλόγλωσσον βιβλίον καὶ μετακινῶν αὐτὸ εἰς πανδαίσιαν τοῦ ἑλληνικοῦ, διὰ γλώσσης μεγαλοφώνως διαψευδούσης τὸ γυμνασιακὸν αὐτοῦ ἀπολυτήριον, — ἂν ἔχῃ. — Οὐδεμία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρίσις ἢ καλλισθησία, οὐδεμία ἐκτίμησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινοῦ πρὸς οὐ χάριν γίνεται ἢ μεταφρασις, οὐδὲ συναίσθησις ἀπλῆ τῶν δυσχερειῶν τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ μεταφραστοῦ, ὁδηγοῦσιν εἰς ἐκλογὴν τοῦ μεταφραστοῦ ἔργου. Χρήσιμα καὶ ἄχρηστα, βλαβερὰ ἢ ὠφέλιμα, ἑταιρικά ἔρραρογραφήματα τῆς γαλλικῆς φιλολογίας τοῦ τελευταίου συρμοῦ ἢ διαπρεπῆ ἀριστουργήματα τῆς ἀλλοδαπῆς ποιήσεως, μυθιστορικά καὶ συγγράμματα σοβαρά, πάντα οἰαδὴ ποτε ἀναμιξῆ καὶ ἀδιακρίτως, εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε, μεταφράζονται, ἐκδίδονται, ἀναγινώσκονται πολὺ, ἐνοοῦνται ὀλίγον, ἐπευφημοῦνται δὲ σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ τῆς φίλης δημοσιογραφίας, καθήκον αὐτῆς ὑπολαμβανούσης τὴν ἐνθά ῥῥυθμὸν τῶν νεαρῶν μεταφραστῶν.

Τὶ δὲ ὑπὸ τοιοῦτους μεταφραστὰς ἀπέγιναν καὶ ἀπογίνονται καθ' ἡμέραν τὰ νοήματα τῶν ταλαιπώρων συγγραφέων, ὅσοι εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ ἀπλωθῶσιν ἐπὶ τῆς προκρουστικῆς ἐκείνων κλίνης, ἀδύνατον εἶνε νὰ φαντασθῆ ὅστις δὲν παρηκολούθησε μεθ' ὑπομονῆς, ἀξίας κρείττονος τύχης, τὴν φοβερὰν αὐτὴν ζύμωσιν, ἥτις ἀπὸ τριάκοντα ἡδὴ ἐτῶν ἐπλήρωσε μικροβίων παντοειδῶν τὴν φιλολογικὴν ἀτμοσφαιραν τῆς νέας Ἑλλάδος. Οὐτε λέγονται οὐτε περιγράφονται αἱ στρεβλώσεις καὶ αἱ νοθεῖαι, αἱ πηρώσεις καὶ παραμορφώσεις, ἃς ὑπέστησαν τὰ ξένα κείμενα ὑπὸ τὰς ἀγροίκους χεῖρας καὶ τὴν φρικώδη ἀμάθειαν καὶ ἀσυνειδησίαν τῶν πλείστων ἐκ τῶν μεταφραστῶν ἐκείνων. *Ἐλώρια κῦρεσαι οἰωνοῖσί τε πᾶσι, ἀδιάγνωστα σπαράγματα, φορυτὸς αὐτόχρημα ἀκατανόητος καὶ κωμικός, χλεῦθ καὶ γέλωσ καὶ ὄνειδος κατέστησαν πολλάκις αἱ ἔνοιαι τῶν ξένων ποιητῶν καὶ λογογράφων, ὅσοι εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ τύχωσι τοιούτων ἑλλήνων ἐρμηνέων, ἀπορεῖ δὲ τις ἀληθῶς καὶ ἐνεὸς ἀπομένει ἀναζητῶν τὸ αἴτιον τοῦ θράσου αὐτῶν καὶ τῆς ἀπανθρωπίας. Εἶνε τόσῃ εὐκόλον τὸ μὴ γράφειν,* λέγει που ὁ Γω-

τιέ, θὰ ἔλεγε δὲ βεβαίως ὅτι εἶνε εὐκολώτερον τὸ μὴ μεταφράζειν, ἂν ἔζη σήμερον παρ' ἡμῖν. Εἶνε ἄραγε ἀνάγκη νὰ μνημονεύσω, ποσάκις ὑπὸ τὸν κάλαμον τῶν νεαρῶν ἡμῶν γλωσσομαθῶν ὑπελήφθησαν ὡς *ἀφρίζοντες τὴν θάλασσαν* οἱ πειραταὶ (*écumeurs de la mer*), καὶ ὡς *πυργοποιοὶ* οἱ ταχυδακτυλοῦργοι (*faiseurs de tours*); πρέπει νὰ ἐνθυμίσω εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ὁ οὐρανὸς ὑπελήφθη ὅτι *ἐκτερίζετο ἐπὶ τῆς λίμνης* (*se peignait sur le lac*), ὅτι οἱ ἐρωτολογοῦντες *ἐκαμον τὴν αὐλὴν* (*faisaient la cour*), ὅτι αἱ παρῶρειαι (*contre-forts des montagnes*) ἔγειναν *ἀντιφρούρια τῶν ὀρέων*, ὅτι ὁ μακαρίτης βασιλεὺς (*feu le roi*) ἐτέθη *ἐν πυρὶ*, καὶ ὅτι ὁ δυστυχὴς Γαμβέτας μετεμορφώθη ἀπὸ δημαγωγοῦ (*tribun*) εἰς ἄψυχον *βῆμα* (*tribune*); Ἡ μὴ ἐλθμονήθησαν αἱ *κερδοσκοπῖαι τοῦ Πλάτωνος* (*spéculation de Platon*) καὶ ὁ εἰς *πάρθηρα* ἐμψυχωθεὶς θώραξ (*Panzer*), καὶ οἱ *μαραινόμενοι κακοῦργοι* (*criminels flétris*), καὶ ἡ *ἰσχὺς τῆς βασάνου* (*la force de la tourmente*);

* Ἀχαρὶ πάντως ἔργον καὶ ἥμισα ἐπὶ τέλους εὐάρεστον εἰς τὸν ἀναγνώστην ἦθελεν ἀποβῆ μακροτέρα καὶ πληρεστέρα ἀπαρίθμησις τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων θυμάτων τῆς μεταφραστικῆς αὐτῆς κακουργίας, μικρὸν δὲ βεβαίως καὶ ἀμφίβολον θὰ προέκυπτε τὸ ἐξ αὐτῆς ὄφελος. Τὸ τάγμα τῶν νοθευτῶν καθ' ἡμέραν αὐξάνει, ἀναλόγως τοῦ πλήθους τῶν ἡμιμαθῶν οὐς ἀπολύουσι κατ' ἔτος εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας τὰ ἀνώτερα ἡμῶν ἐκπαιδευτήρια, τῆς πρὸς τὰ προϊόντα τῆς ἀλλοδαπῆς φιλολογίας ἀναγνωστικῆς ἀπληστίας τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, καὶ τῆς παντελοῦς ἀπαθείας, ἣν ἐπιτηδεύει πρὸς τὴν αὐτόχρημα βδελυρὰν αὐτὴν βιομηχανίαν ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία. Μὴ δὲν ἀναγινώσκωμεν καθ' ἑκάστην πανηγυριζόμενα τὰ μεταφράσματα ταῦτα ὡς *κάλλιστα καὶ γλαφυρότατα* παρὰ τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ὧν οἱ συντάκται οὐδὲ λαμβάνουσι κἂν, εἰμὶ βέβαιος, τὸν κόπον νὰ κόψωσι τὰ φύλλα τῶν ἐπὶ τοῦ γραφείου των σωρευόμενων τοιούτων βιβλίων, ἀρκοῦνται δὲ ἴσως πολλάκις, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἄλλης περαιτέρω μερίμνης, εἰς ἀπλὴν καταχώρισιν ἐπαινετικοῦ τινος *διαφόρου*, παρ' αὐτοῦ πιθανῶς τοῦ μεταφραστοῦ συντεταγμένου;

Ἄλλ' εἶνε ἄρα τοῦ κόπου ἄξιον νὰ γίνεαι σπουδαῖος λόγος καὶ κρίσις ἀκριβῆς περὶ τοιούτων θνησιγενῶν τεράτων; ἤκουσα πολλάκις ἐνισταμένους ἄνδρας σπουδαίους, ἀγανακτοῦντας μὲν ἴσως ἐνδομύχως ἐπὶ τῇ ἐν μέσῃ ἀγορᾷ τελουμένη γραμματοκαπηλείᾳ αὐτῇ, χρόνιον ὁμῶς πάσχοντας τὸ νόσημα τῆς νεοελληνικῆς ἀνοχῆς, καὶ οὐδεμίαν ἔχοντας διάθεσιν νὰ ταρᾶξωσι

τὴν μακαριότητα τῆς χωνεύσεως αὐτῶν διὰ τῆς περὶ τοιοῦτων μικρῶν πραγμάτων συζητήσεως. Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῶν νοσηροτάτων φαινομένων τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, ὡς ἔλαβον πρότινος ἀφορμὴν νὰ διεξέλθω μακρότερον ἀλλαγῶν. De minimis non curat συνήθως ὁ Ἕλληνας, οὐδὲ φροντίζει οὐδὲ φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ φροντίζη τις ἢ νὰ λαλήῃ περὶ τῆς φθοροποιῦ ἐπιρρείας ἣν ἤσκησαν καὶ ἀσκούσιν ἐπὶ τε τὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν καλλιισθησίαν τοῦ ἔθνους τὰ ἀπόβλητα θεματογραφήματα, ἅτινα διὰ πολλοῦ μὲν λεξικοῦ ὀλίγης δὲ γραμματικῆς καὶ ὀλιγωτέρας λογικῆς σφρηλατούσιν ἀνευδότης οἱ νεαροὶ μεταφρασταὶ τῆς νεοελληνικῆς τῶν γραμμάτων ὀχλοκρατίας. Ἀδιαφοροῦσιν οἱ πλείστοι τῶν ἡμετέρων λογίων, ὧν ἡ εὐκαιρος ἐν τούτοις παρέμβασίς καὶ διαμαρτύρησις ἡδύνατο νὰ ἀνακόψῃ πῶς τὸν βορβορώδη χεῖμαρρον, ἂν ὑπὸ ἀμαθεῖς γραφίδας κατήντησαν ἐξαρχόπουλοι μεγάλοι τῆς ἐσπερίας ποιηταὶ ἢ μεταβάλλεται καθ' ἡμέραν εἰς σύβραμα λογικῶν καὶ γλωσσικῶν σολοικισμῶν ὁ ἀνθηρὸς λόγος ἀλλοδαπῶν πεζογράφων. Καὶ ὅμως ἡ ἀπαθὴς αὐτῆ ἀδιαφορία ἐδείνωσε τὸ κακόν, ἡ σιωπηρὰ δὲ περιφρόνησις πραγμάτων περιφρονητῶν μὲν βεβαίως ἀλλ' ὀλεθρίων πάντως καὶ βλαβερῶν ἐκορύφωσε τὸ θράσος καὶ τὴν ἀτασθαλίαν τῆς ἐν πλήρει περὶ ἀτιμωρησίας πεποιθήσει λυμαιομένης τὰ τε ἑλληνικὰ καὶ τὰ ξένα γράμματα ἀμαθίας.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν τὸ ἐγκλημα τοῦτο — διότι ἐγκλημα πρέπει νὰ ὀνομασθῇ — διαπραττεται ἐπὶ τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Γαβριὼ ἢ τοῦ Μοντεπέν, *meno male*, ὡς λέγουσιν οἱ Ἰταλοὶ. Τοιοῦτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε οἱ ἀναγνώσται τῶν νεοελληνικῶν αὐτῶν μεταφράσεων, καὶ τοιαύτη τῶν πρωτοτύπων ἢ φιλολογικὴ ἀξία, ὥστε δύναται τις ἴσως, χωρὶς ὑπερβαλλούσης τύψεως τοῦ συνειδότος, νὰ κατασειλῇ τὴν ἀγανάκτησίν του, βέβαιος ὢν, ὅτι ὅσα δήποτε καὶ ἂν πάθωσιν ὑπὸ τῶν μεταφραστῶν, δύσκολον εἶνε νὰ χειροτερεύσωσι τὰ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μετριώτατα ἐκεῖνα ἔργα, καὶ ἐτι δυσκολώτερον νὰ βλάψωσι τοὺς ἀναγινώσκοντας. Ὅταν ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ περιφανέστατα ποιητικὰ μνημεῖα τῆς ξένης φιλολογίας κατακλύξῃ καὶ παρασύρῃ τὸ ρέυμα, ὅταν καὶ αὐτῶν τῶν μοναδικῶν ἀριστουργημάτων, ὧν εὐλαβῶς καταπιστεύεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὁ θαυμασμός, δὲν φεῖδωνται βέβηλοι χεῖρες, μεταποιοῦσαι μὲν εἰς ῥάκη καὶ σκύβαλα, διασύρουσαι δὲ δημοσίᾳ τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἐνοίας καὶ τὴν περικαλλῆ αὐτῶν μορφήν, πνίγεται τις ἀληθῶς ὑπὸ τῆς ἀγανακτήσεως, ὅσον καὶ ἂν ἦ καρτερόθυμος, καὶ ἄκων ἐκὼν ῥηγνύει κραυγὴν πρὸς τὸ ἀνοσιούργημα.

Τοῦτο ἀκριβῶς ἔπαθον — καὶ τὸ ὁμολογῶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀνυποστόλως καὶ ἀπεριστρόφως — ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ «Φαῦστου» τοῦ Γκαίτε, ἣν ἐφιλοπόνησε κ' ἐξέδωκεν ἐσχάτως ὁ Κύριος Στρατήγης. Τί εἶνε Γκαίτε καὶ τί εἶνε Φαῦστος, οὐδεὶς βεβαίως τῶν ἀναγνωστῶν μου ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ παρ' ἐμοῦ, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἄλλοτριώτατος πρὸς τὰ τῆς ξένης φιλολογίας διακείμενος. Ἄλλως, οὔτε τοῦ παρόντος εἶνε οὔτε δι' ὀλίγων δύναται νὰ παρασταθῇ καὶ ἀναλυθῇ ἐνταῦθα ἡ ὑπέροχος ποιητικὴ ἀξία καὶ τὸ ὑψηλὸν κάλλος τοῦ μεγίστου τῶν ποιητικῶν ἀριστουργημάτων τοῦ αἰῶνος. Ὅ,τι ὅμως πρέπει ἐνταῦθα εὐθὺς ἀμέσως νὰ ῥηθῇ, ὅ,τι πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ἠγνόει ὁ Κ. Στρατήγης, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ, εἶνε τὸ πολλαχού δυσθεώρητον βάθος τῶν νοημάτων τῆς παγκοσμίου αὐτῆς Βίβλου τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς προσφωῶς ἀποκαλεῖ τὸν Φαῦστον ὁ φιλόσοφος *Moriz Carrière*, καὶ τὸ δυσανάβατον πάντοτε ὕψος τῆς πτήσεως τοῦ γερμανοῦ ἀετοῦ, ὅπερ ἔταξεν αὐτόν, αὐτὸν μόνον ἐκ τῶν νεωτέρων, πᾶρισον τοῦ ὑψηλοτάτου τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, τοῦ Αἰσχύλου. Ἄν δὲ ὁ Ἕλληνας μεταφραστὴς ἐγνώριζεν, ὅτι μακρὸν κατάλογον ἀποτελοῦσι μόνον τὰ ὑπὸ γερμανῶν σοφῶν γραφέντα σχόλια εἰς τὸν Φαῦστον, ὅτι εἰς πλείστα γερμανικὰ πανεπιστήμια παραδίδεται ἀπὸ ἰδίας ἑδρας ἢ ἐρμηνεία αὐτοῦ, ὅτι οὐδεμία καταρῥώθη μέχρι τοῦδε εἰς εὐρωπαϊκὴν τινα γλῶσσαν ἐπαρκῆς τοῦ ποιήματος μετάφρασις, καὶ ὅτι τέλος μεταξὺ ἑκατῶν γερμανῶν πεπαιδευμένων τόσοι μόνον ὑπάρχουσιν οἱ ἐννοοῦντες αὐτὸ ἐντελῶς, ὅσοι μεταξὺ ἰσαριθμῶν ἑλλήνων οἱ ἐννοοῦντες τὸν Προμηθεᾶ Δεσμώτην, πεποιθήσιν ἔχω, ὅτι καὶ αὐτὸς ἤθελεν ἀπαλλαγῆ τοῦ κόπου τῆς μεταφράσεως καὶ ἐμὲ ἤθελεν ἀπαλλάξει τῆς οὐχὶ βεβαίως εὐαρέστου κρίσεως τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ταῦτα πάντα ἂν ἠγνόει ὁ Κ. Στρατήγης, πάλιν ἤθελεν ἀποστῆ τοῦ παρατόμου ἐγχειρήματος, ἂν ἀνεγίνωσκεν ἀπλῶς τὸν Φαῦστον, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ, καὶ ἀναγνοὺς ἠρώτα ἑαυτόν, ἐν αὐστηρᾷ συνειδήσει, ἂν τὸν ἐνόησεν. Οὐδόλως ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ εὐσυνειδήτος Κ. Στρατήγης θ' ἀπάντηα ἀρνητικῶς εἰς τὸν ἄωρον φιλολογικῆς δόξης γλιχόμενον τολμηρὸν μεταφραστήν. Ἄν ὅμως, καὶ τοῦτο πράξας ἔλαβε καταφατικὴν παρὰ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἀπάντησιν, λυπούμαι ἀπὸ καρδίας, ὅτι τὴν ἐκδοσιν τῆς μεταφράσεως του δὲν προέλαβεν ἢ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Ἀσωπίου (τοῦ 1887) δημοσίευσίς τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Παγκαβῆ γενομένης ἀποπειρας μεταφράσεως τοῦ πρώτου μονολόγου τοῦ Φαῦστου, ἧς προλογιζόμενος ὁ γηραιὸς λόγιος, ὁμολογεῖ μὲν ὅτι τὸ δράμα τοῦ Γκαίτε εἶνε ἀνεπί-

δεκτορ μεταφράσεως, ἐπιφέρει δέ, ὅτι δημοσιεύει τὸ ἀτυχεῖς τῆς μεταφράσεώς του *δειγμα εἰς ἀποτροπὴν τῶν τοιαῦτα ὀρεγομένων γὰ ἐπιχειρήσωσιν.*

Οὕτω δὲ δυστυχῶς ὁ Κ. Στρατήγης, ἢ μὴ ἀναγνούς τὸν Φαῦστον, ἢ ἀναγνούς καὶ μὴ ἐννοήσας αὐτὸν—ὅπερ πολὺ πιθανώτερον—ἐπεχείρησε νὰ μεταφράσῃ, ἐμμέτρως μάλιστα, καὶ μετέφρασεν—ὡς ἰσχυρίζεται—τὸ μέγιστον ποιητικὸν ἀριστοῦργημα τῆς γερμανικῆς φιλολογίας, παρεμόρφωσε δ' αὐτὸ ἀληθῶς κατὰ τρόπον ἐμπνέοντα οἶκτον βαθὺν καὶ εἰλικρινῆ λύπην εἰς τὸν οἰκειῶς ἔχοντα πρὸς τὰ γερμανικὰ γράμματα καὶ τὴν δραματικὴν φιλολογίαν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Καθ' ἕκαστον μου ὑπολαβὼν νὰ ἐκφράσω καὶ δικαιολογήσω πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας* τὸν οἶκτόν μου τοῦτον, θέλω ἐπιχειρήσει δι' ὀλίγων—διότι τὰ πολλὰ εἰσὶν ἀναρίθμητα ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κ. Στρατήγη, —νὰ καταδείξω, ὅτι ὁ Ἕλληνας τοῦ Φαύστου μεταφραστὴς οὐ μόνον εἰς τὸν νοῦν τοῦ ποιητοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσχωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ἀτελῶς γνωρίζει, καὶ τὴν πάτριον ἀνηλεῶς στρεβλοῖ.

Ἄρχομαι δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἥτοι ἀπὸ τοῦ χαριστάτου καὶ βαρύθυμον ἀποπνέοντος αἰσθημα λυρικοῦ ποιήματος, ὅπερ προτάσσεται τοῦ δράματος καὶ καλεῖται μὲν ἰδιοτρόπως ἀφιέρωσις (*Zueignung*) παρὰ τοῦ ποιητοῦ, οὐδὲν δὲ ἄλλο κυρίως εἶνε ἢ προσφώνησις αὐτοῦ πρὸς τε τὰ πρόσωπα τοῦ μύθου, ὃν οὗτος ἐπεβάλετο νὰ ζωογονήσῃ εἰς δράμα καὶ πρὸς τὸν ὄμιλον τῶν οἰκειῶν αὐτῷ καὶ φίλων, ὧν ἄλλους μὲν ἀπεκόμισεν ὁ θάνατος, ἄλλους δὲ διεσκόρπισεν ἢ μοῖρα. Τὸ ποίημα τοῦτο οὐ μόνον καθόλου, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, παρενόησεν ὁ μεταφραστὴς, ἀλλὰ καὶ τὰς πλείστας τῶν κατὰ μέρος ἐννοιῶν αὐτοῦ ἀδιαγνώστως παρεμόρφωσεν. Οὕτω τὴν πρώτην αὐτοῦ στροφὴν μεταφράζει ὡς ἐξῆς :

Καὶ πάλιν μοι προσίπτασαι, περὸςσα χορεία,
Ἦν εἰς τοῦ βίου τὴν ἡὲν προσέβλεπέ μου τόμμα.
Καὶ τώρα πάλιν προσπαθεῖ ἢ ἄφρων μου καρδία
Τὴν αἰθερίαν πτῆσίν σου νὰ συγκρατήσ' ἀκόμα.
Προσφοίτησον! Ἔχει καλῶς. Ὡς μάγος ὀπτασία,
Ἄπλοῦσαι ἄνωθεν ἐμοῦ καὶ ὡς νεφέλης στρῶμα.
Τὸ στήθος μου προσπάλλεται καὶ νεαρῶς ἀσπάρει
Ἰπὸ τὴν γόησαν πνοήν, ἣν τὸ πτερόν σου φέρει.

Ἄγνοοῦμεν τί δύναται νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῶν ἀκατανοήτων τούτων στίχων ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης, καὶ αὐτὸς ἐτι ὁ ἄκων ἀναμνησκόμενος τῶν ἐπομένων στίχων τοῦ Παναγιώτου Σούτσου :

Καὶ πάλιν ἐπανέρχασθε, καὶ πάλιν μὲ κυκλοῦτε,
Εἰκόνας ἐναέριοι τῶν νεαρῶν μου χρόνων,

δι' ὧν ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ποιητὴς, οὐδέποτε βεβαίως φανταζόμενος ὅτι θὰ ἐγνώριζον οἱ Ἕλληνας τὸν Φαῦστον τοῦ Γκαϊτε, προσιμιάζεται ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει τοῦ Ὀδοιπόρου του. Βεβαίως ὁμως οὐδεὶς δύναται νὰ μαντεύσῃ, τὸν Κ. Στρατήγην ἀναγινώσκων, ὅτι ὁ ποιητὴς, ἀποτεινόμενος πρὸς τὰς μυθικὰς μορφὰς τῆς περὶ Φαύστου δημώδους παραδόσεως, ἄς ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν εἶχεν ἐπιληφθῆ νὰ διαμορφώσῃ εἰς πρόσωπα ποιητικά, λέγει τὰ ἐξῆς :

«Καὶ πάλιν προσέρχασθε, ἀμφίβολοι μορφαί, καίτινες ἄλλοτε πρώτῳ ἐπεφάνητε εἰς τὸ θολόν μου ὄμμα. Νὰ προσπαθῆσθε τώρα νὰ σὰς συγκρατήσω; Αἰσθάνετ' ἐτι κλίσιν ἢ καρδία μου πρὸς τὴν φαντασίαν ἐκείνην; Ἄλλὰ σεῖς ἐπιμένετε προσερχόμενοι. Ἔστο! προβαίνετε ἀναθρώσκουσαι περὶ ἐμὲ ἐξ ἀτμῶν καὶ νεφέλης. Αἰσθάνομαι τὸ στήθος μου νεανικῶς παλλόμενον πρὸς τὴν μαγικὴν πνοήν, ἣτις σὰς περιβάλλει.»

Οὕτω καὶ χεῖρον ἐτι προβαίνει περαιτέρω ἢ μετάφρασις τῶν ἄλλων στροφῶν. Ἀναγινώσκει ὁ Κ. Στρατήγης : *Und manche liebe Schatten steigen auf*· μὴ ὑποπτεύων δὲ καν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὰς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἀνακυπτούσας προσφιλεῖς ἀναμνήσεις του, μεταφράζει ἀστείως : «Καὶ πλείσται προσφιλεῖς σκιαὶ ἐξ οὐρανοῦ χωροῦσιν. Ἐκ τῶν ὠραίων στίχων :

*Der Schmerz wird neu, es wiederholt die Klage
Des Lebens labyrinthisch irren Lauf*

ὁ μεταφραστὴς ἔκρινεν ἀρκετὸν νὰ μεταφράσῃ τὸ πρῶτον μόνον ἡμιστίχον, διὰ τοῦ στίχου :

Ὡς συνοδὸν πλὴν φέρουσι πληθὺν τῶν ἀλγηδόνων,
νὰ παραλίπη δὲ φρονίμως τὸ λοιπόν, ὅπερ προδήλως δὲν ἐννόησε. Μετ' ὀλίγον, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς τρίτης στροφῆς, γράφει ὁ Κ. Στρατήγης :

Ὀἶμαι τὴν φλόγγον μου αὐτὸν ἐδῶ τὸν τελευταῖον
Δὲν θὰ ἀκούσουν αἱ ψυχαὶ αἱ μέλψασαι τὸν πρῶτον.

Ἄδύνατον δὲ εἶνε νὰ φαντασθῇ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Γκαϊτε λέγει τούναντιον : «Δὲν θὰ ἀκούσωσι πλέον τὰ ἐπόμενα ἄσματα, αἱ ψυχαὶ πρὸς τὰς ὁποίας ἔψαλα τὰ πρῶτα.» Ἐξακολουθῶν δὲ τὴν φοβερὰν παρενόησιν ὁ μεταφραστὴς, ἐπιφέρει :

Τὰ χεῖλη τῶν φιλάτων μου δὲν θ' ἀνοιχθῶσι πλέον,
Καὶ ἡ ἡχὴ ἐσίγησεν ἐπὶ τῶν φίλων ὤτων,

ὅπου ἀναγκάζεται ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης νὰ ἐρωτήσῃ : τί ἄρα σημαίνει ἡ ἐπὶ τῶν ὤτων σιγῶσα ἡχὴ, πρὶν ἢ μάθη, ὅτι μεταφράζονται δῆθεν οὕτω οἱ στίχοι τοῦ πρωτοτύπου :

*Zerstoben ist das freundliche Gedränge,
Verklungen ach! der erste Wiederklang.*

οἵτινες οὐδὲν ἄλλο σημαίνουν, ἢ : « Ἐγινε κό-
νις ὁ φίλος ὄμιλος, ἀπήχησε φεῦ ! ἡ πρώτη ἐ-
κείνη ἠχώ ! » Ἄλλ' οἱ ἐπόμενοι τέσσαρες στι-
χοὶ παρήγαγον τὸν μεταφραστὴν ἡμῶν εἰς τὸ
ἄστειότατον τῶν παθημάτων αὐτοῦ. Βαρυθυμῶν
ὁ ποιητής, ὅτι ἐξέλιπον οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι, οἵ-
τινες ἔτεινον ἄλλοτε συμπαθῆς τὸ οὖς εἰς τὸ ἄσμα
του, ἐπιφέρει :

Mein Lied (1) ertönt der unbekanntnen Menge,
Ihr Beifall selbst macht meinem Herzen bang,
Und was sich sonst an meinem Lied erfreuet
Wennes noch lebt, irrt in der Welt zerstreuet.

τουτέστι : « Τὸ ἄσμα μου ἤχει πρὸς τὸ ἄγνω-
στον πλῆθος, οὐτινος καὶ αὐτὴ ἡ ἐπυφνημία
πτοεῖ τὴν καρδίαν μου. Ὅσοι δὲ ἄλλοτε ποτε
ἠυφράνθησαν ἐκ τοῦ ἄσματός μου, καὶ ἂν ἔτι
ζῶσι, πλανῶνται εἰς τὸν κόσμον διεσκορπισμέ-
νοι. » Τὴν ἀπλουστάτην ταύτην ἔννοιαν ἀπέδω-
κεν ὁ Κ. Στρατήγης διὰ τοῦ ἐξῆς κωμικοῦ
γρίφου :

Τὸ ἄσμα μου νῦν ἀντηχεῖ εἰς πλῆθος ὄλως νέον
Κ' εἰς τῶν εὐφρημῶν αὐτῶν μελαγχολῶ τὸν κρότον.
Καὶ ἂν ποτὲ χαρὰν τινα μοὶ ἔφερε τὸ ἄσμα,
Πλανᾶται αὐτὴ ἐν τῇ γῇ ὡς νύκτιός τι φάσμα.

Πρὶν ἢ ὅμως ὁ ἀναγνώστης καταπλαγῆ ὁ-
σον δικαιοῦται πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀστειότητος
ταύτης, δίκαιον εἶνε νὰ παρατεθῆ ἔνταῦθα καὶ
ἡ δῆθεν διόρθωσις τῶν δύο τελευταίων στίχων,
ἣν ἀνέγραψεν ὁ μεταφραστής ἐν τῷ πίνακι τῶν
παροραμάτων, ἔχουσα ὡς ἐξῆς :

Κ' εἰν ποτὲ χαρὰν τινα τοῖς ἔφερε τὸ ἄσμα
Πλανῶνται οὗτοι, εἰν ζοῦν, ἐπὶ τῆς γῆς ὡς φάσμα.

Τώρα εἶν' ἐλεύθερος ὁ ἀναγινώσκων νὰ ἐκλέ-
ξῃ οἰανδήποτε θέλει τῶν δύο γραφῶν, καὶ νὰ
διασκοδάσῃ κατ' ἀρέσκειαν. Τί δὲ νὰ προσθέσω
ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ ποιήματος στροφῆς ;
Τοὺς unbestimmten Töne μεταφραζομένους
παράτορον μολπήν ; ἢ τὴν μολπήν αὐτὴν δι-
ατρέχουσαν τὸ ἄσμα αἰολικῆ κινύρα παρομοίαν ;
Ἄν ἐπελαμβανόμεν νὰ ἀναλύσω ὀλόκληρον
τὴν μετάφρασιν τοῦ Κ. Στρατήγη ἐν τοιαύτῃ
λεπτομερείᾳ καὶ ἀκριβολογίᾳ, βέβαιος εἶμαι ὅτι
πολύ πρὸ ἐμοῦ ἤθελον βαρυνθῆ καὶ ἡ Ἔστια
καὶ οἱ ἀναγνώσται τῆς. Δὲν ἀριθμοῦνται δυσ-
τυχῶς εὐκόλως οὐδ' εἶνε δυνατὸν ν' ἀναγραφῶ-
σι καὶ σχολιασθῶσι προσηκόντως ἐν ἀπλῇ βι-
βλιοκρισίᾳ αἱ τρεῖς καὶ τετράκις ἀπαντῶμεναι
ἀνὰ πᾶσαν τῆς μεταφράσεως σελίδα παρεννοῆ-

(1) Σημειωτέον, ὅτι ἡ παλαιότερα καὶ ὀρθότερα
γραφή εἶνε Leid, ταύτην δὲ ἀποκατέστησεν εἰς τῶν
νεωτάτων καὶ καλλίστων ἐκδοτῶν τοῦ Φαῦστου, ὁ Loeper
(Βλ. τομ. Α'. σελ. 211). Μὴ ἔχω ὅμως τὴν ἀξίωσιν
νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ὁ Κ. Στρατήγης, ἀρκοῦμαι εἰς τὴν
κοινὴν γραφὴν Lied, ἣν εἶχε καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν του.

σεις τοῦ πρωτοτύπου, οὐδ' αὐταὶ κἂν πᾶσαι αἱ
σκληρότεραι πηρώσεις εἰς ἅς ἐν παντελῶς ἀνε-
πιγνώστῳ ἀπανθρωπίᾳ ὑπέβαλεν ὁ μεταφρα-
στὴς τὰ νοήματα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ὁ
μεταφραστής ἀγνοεῖ προδήλως τὴν γερμανικὴν
γλῶσσαν, ἢ τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζει αὐτὴν
τοσοῦτον ὅσον ἦτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον ἵνα
ἐννοήσῃ τὸν Φαῦστον. Τὴν ἔλλειψιν του δὲ αὐ-
τὴν, εἰμὶ βέβαιος, καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Στρατήγης
συνησθάνετο, διότι ἄλλως δὲν ἤθελε καλέσει
ἐπικούρους εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ξένους μεταφρα-
στάς, καὶ κακοὺς μάλιστα, οἷος ὁ γάλλος Hen-
ri Blaze, οὐδὲ ἀντιγράψῃ οὕτω πιστῶς πάντα
σχεδὸν αὐτοῦ τὰ σφάλματα, χωρὶς κἂν νὰ ὠ-
φεληθῆ ἀλλαγῶ ἐκ τῶν ἀξίων μιμήσεως. Οὕ-
τω, παραδείγματος χάριν (ἐν σελ. 34) μετα-
φράζει : *Èan δὲ σοβαρόν τι θέλης νὰ εἰπῆς*
τὸ γερμανικόν : *Und wenns euch Ernst ist*
was zu sagen (τουτέστιν : Ἄν μὲ τὰ σωστά
σας ἔχετε τίποτε νὰ εἰπῆτε), διότι καὶ ὁ γάλ-
λος, παρεννοῶν ἐπίσης, λέγει : *si vous avez*
quelque chose de sérieux à dire. Ἐπίσης
(ἐν σελ. 39) οἱ ἱκανῶς ἀκατάληπτοι ἑλληνικοὶ
στίχοι τοῦ Κ. Στρατήγη :

(ἡ μέριμνα) θλίψεις μυστικὰς
δημιουργοῦσα, συνταράσσει ἔσασί,
πᾶσαν γαλήνην καὶ χαρὰν διώκουσα,

εἶνε μετάφρασις μᾶλλον τῆς γαλλικῆς μεταφρά-
σεως : *elle y engendre des douleurs secrètes,*
se remue, et détruit plaisir et repos, ἢ
τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου :

Dort wirkt sie geheime Schmerzen ;
Unruhig wiegt sie sich und störet Lust und Ruh.

Ἐπίσης τέλος, καὶ τοῦτο εἶνε ἐν τῶν κωμι-
κωτέρων ὀλισθημάτων τοῦ ἡμετέρου μεταφρα-
στοῦ, οἱ ἐν σελίδι 153 στίχοι, οὓς λέγει ὁ
Φαῦστος περὶ τῆς Μαργαρίτας, μετὰ τὴν πρῶ-
την αὐτῶν συνάντησιν :

Πόσον γοητευτικὴ
ἐν τῷ βραχεῖ ἐφαίνετο ἐνδύματι

εἶνε μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ : *Et cette ju-
pe courte ! d' honneur, c'est à ravir !* δι'
οὗ ὁ σοφὸς γάλλος ὑπέλαβεν ὅτι μεταφράζει
τούς στίχους τούτους τοῦ πρωτοτύπου :

Wie sie kurz angebunden war,
Das ist nun zum Entzücken gar,

οἵτινες οὐδὲν ἄλλο σημαίνουν ἑλληνιστί, ἢ :
« Καὶ τί εὐκόλα ἐθύμωσε ! μὰ τὴν ἀλήθειαν,
εἶνε τρέλλα ! »

Φαντάζεται πρὸς στιγμὴν ὁ ἀναγνώστης τὸ
ἀμίμητον τοῦτο ; — ὅτι ἡ διὰ τὸ εὐόργητον
χάρις τῆς ἀφελοῦς Μαργαρίτας μετετράπη εἰς
θέλητρον βραχέος ἐνδύματος, εἰς κοντὸ φου-
στάνι ;

Ἄλλὰ τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ καταλέξῃ τις εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γερμανικῆς γλώσσης; Ἄρκει νομίζω, νὰ μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς ὀλίγα. Τὸ: Und hüte mich mit ihm zu brechen (ἀποφεύγω νὰ τὰ χαλάσω μαζὶ του) μεταφράζεται (σελ. 22) *Πλὴν μετ' αὐτοῦ προσέχω μήπως συγκρουσθῶ*. Τὸ: zu bekehren (νὰ μεταπείσω) ἀποδίδεται διὰ τοῦ: *πρὸς ἀλλὰ γῆν* (σελ. 26). Ὁ στίχος:

Es möchte kein Hund so länger leben,

μεταφράζεται κωμικῶς (σελ. 26): *Εἶθε καὶ κύων οὕτω νὰ μὴ ζῆ, ἐνῶ σημαίνει ἀπλῶς: τοιαύτην ζωὴν καὶ σκύλος δὲν θὰ ἤθελε!*—Τὸ: warum dein Herz sich bang in deinem Busen klemmt (διατὶ ἡ καρδία σου σφιγγεται περίφοβος εἰς τὰ στήθη σου) ἐξηγεῖται τούναντιον: (σελ. 27) *Πρὸς τί ἐντὸς τοῦ σιῆθους σπαίρει ἡ καρδία σου*. Τὸ: hinaus ins weite Land (ἐξέλθε εἰς τὸν κόσμον τὸν εὐρύν!) μεταμφείνονται ἐξαρχοπουλικῶς (σελ. 27): *Δράμε εἰς τὴν ἐξοχὴν!* Οἱ στίχοι τοῦ πρωτοτύπου:

Wo bist du, Faust, dess Stimme mir erklang,
Der sich an mich mit allen Kräften drang

μεταφράζεται κωμικώτατα (σελ. 31):

Ποῦ εἶσαι, Φαῦστε, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἀντήχησεν ἐν τὸς μου καὶ πανίσχυρος ἐδῶ ἐπάνω προσανέλικυσεν ἐμέ;

ἐνῶ ἡ ἀπλή καὶ καθαρά των ἐννοια εἶνε: «Ποῦ εἶσαι Φαῦστε, σὺ οὐτινος ἤχησε πρὸς με ἡ φωνή; σὺ, ὅστις πάση δυνάμει ἔτεινες πρὸς με;». Τὸ ἐκ φλογὸς γεννηθὲν πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο Flammenbildung καλούμενον ὑπὸ τοῦ Φαῦστου μεταφράζεται (σελ. 31): *φάσμα πύρινον!*—Ὁ στίχος

Ein Komödiant könnt einen Pfarrer lehren

τουτέστιν: «Εἰς ἡθοποιὸς θὰ ἠδύνατο νὰ διδάξῃ ἕνα ἱεροκλήρικα», μεταφράζεται ὑπὸ τοῦ Κ. Στρατήγη:

Εἰς κωμωδὸς διδάσκει καὶ πνευματικόν.

Τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον (Verstand und rechten Sinn) μεταβάλλει ὁ μεταφραστής (σελ. 34) εἰς *σωφροσύνην καὶ ὑγιᾶ διάρουαν* τὴν ἀναψυχὴν (Erquickung) εἰς *παρηγορίαν* (σελ. 35)· τὸ μορφαζὸν κρανίον νεκροῦ (grinsend) ὑπολαμβάνει *καγχάζον* (σελ. 40)· τὴν ὀρμὴν Streben) μεταποιεῖ εἰς *ἀγωνίαν* (σελ. 41)· τὸ πύρινον ἄρμα, ὅπερ φαίνεται καθιπτάμενον πρὸς τὸν Φαῦστον (schwebt auf leichten Schwingen an mich heran), κατὰ τὸν Κ. Στρατήγην (σελ. 41) *ὑψοῦται τούναντιον μετάρσιον*. Τὸ ἀμαυρὸν ῥευστὸν (braune Flut) τοῦ δηλη-

τηρίου, ὅπερ πληροῖ τὴν κύλικα, ἣν φέρει ὁ Φαῦστος εἰς τὰ χεῖλη του, προβιβάζεται (σελ. 43) εἰς *φαῖα κύματα*· τὸ μαγικὸν πεντάγραμμον ἢ πεντάλφα (Drudenfuss) μεταποιεῖται (σελ. 76) εἰς *μαγικὸν πόδα*, καὶ (τὸ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φαῦστου) γερμανικὸν κράτος (heilig römisches Reich) ἀναβαπτίζεται εἰς *βασιλεῖο τοῦ Πάπα εἰς τὴ Ρώμη!*

Ἀηδῆς ἀληθῶς θὰ ἦτο ἡ ἐξακολούθησις, καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τοὺς ἀναγνώστας μου. Δὲν ἀντέχω ὅμως εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ παραθέσω ἐτι δύο τρεῖς ἐκ τῶν πρώτης τάξεως μαργαριτῶν τῆς μεταφράσεως τοῦ Κ. Στρατήγη.

Ἐν σελ. 37 παρίσταται λέγων ὁ Φαῦστος:

Ἐγὼ, εἰκὼν τοῦ Πλάστου, ὅστις ἤλιπισα ὅτ' ἤμην τοῦ κατόπτρου πλησιέστατα τῆς αἰωνίας ἀληθείας καὶ μακρὰν τῆς γῆς τῶν τέκνων.

Φαντάζεται ὁ ἔλλην ἀναγνώστης τί θὰ εἶπῃ τὸ ἀκατανόητον αὐτό: *μακρὰν τῆς γῆς τῶν τέκνων*; Ποῦ νὰ τὸ φαντασθῇ; Ποῦ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος (Erdensohn, υἱὸς τῆς γῆς) μετεποιήθη ὑπὸ τοῦ Κ. Στρατήγη εἰς *γῆν τῶν τέκνων*, ἐνῶ ὁ Φαῦστος λέγει ἀπλούστατα: *ἀπεδύθη τὸν ἄνθρωπον*;

Ἀποτεινόμενος ἐπίσης ὁ ἥρωσ τοῦ δράματος (ἐν σελ. 40) πρὸς τὰ πληροῦντα τὸ σπουδαστήριον του ὄργανα φυσικῆς, χημείας κ.λ. λέγει πρὸς αὐτά:

Ich stand am Thor, ihr solltet Schlüssel sein,
Zwar euer Bart ist kraus, doch hebt ihr nicht [die Riegel.

Τουτέστιν: «ἰστάμην πρὸ τῆς πύλης, καὶ ἤλιπζον ὅτι θὰ ἦσθε σεῖς κλειδιά [νὰ τὴν ἀνοίξετε]· καὶ ἔχετε μὲν ἀγκύλον τὸν ὀδόντα, ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ σύρετε τοὺς μοχλοὺς.» Ὁ ταλαίπωρος μεταφραστής δὲν κατώρθωσε, φαίνεται, νὰ ἐννοήσῃ ἐν ἀρχῇ τὸν δεύτερον στίχον, τοσοῦτω μάλλον ὅσω καὶ ὁ γαλλικὸς αὐτοῦ τυφλοσύρτης Blaze τὸν εἶχε παραλείψει, διὰ τὸν αὐτὸν ἴσως λόγον, καὶ τὸν ἀφήκεν ἀμετάφραστον. Μεταγνοὺς ὅμως βραδύτερον, καὶ σκεφθεὶς, ὅτι ἂν ἐξελάμβανε τὴν λέξιν Bart ὡς *πώγωνα*, ἐξαίρετα θὰ εὐωδοῦτο ἡ ἐννοια, προσέθηκεν εἰς τὰ παροράματα τὸν ἐπόμενον ἀμίμητον στίχον:

Πλὴν δὲν τὸ κατορθοῦτε, καίτοι πολλοί!

Τινες ἄρα *πολιοί*; Τὰ κλειδιά, ἢ τὰ ὄργανα; Καὶ διατὶ *πολιοί*, ἀφοῦ ὁ ποιητὴς λέγει kraus; δὲν τοὺς ἔκαμνε τοῦλάχιστον οὐλότριχας, ἀφοῦ καὶ καλὰ ἐφαντάσθη ὁ μεταφραστής τὰ κλειδιά (ἢ τὰ ὄργανα) ἔρχοντα πώγωνα;

Ὅτε βραδύτερον προτρέπεται ὑπὸ τοῦ Μεφιστοφελοῦς ὁ Φαῦστος νὰ καταθέσῃ εἰς τὴν σκευοθήκην τῆς Μαργαρίτας κυτίδα πλήρη κειμη-

λιών, διατάζει δὲ οὗτος νὰ τὸ πράξῃ, ἀπαντᾷ κατὰ τὸν Κ. Στρατήγην ὁ Μεφιστοφελῆς (σελ. 161) :

Τότε προτρέπω τὴν φιλαργυρίαν σου
τὸν χρόνον τὸν ὠραίον νὰ μοῦ φεῖδηται
καὶ τοὺς μεγάλους κόπους.

Εἶνε δυνατὸν νὰ μαντεύσῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Μεφιστοφελῆς λέγει πρὸς τὸν Φαῦστον ἀπλούστατα : (ἂν θέλῃς νὰ τὰ φυλάξῃς αὐτὰ τὰ στολίδια) τότε συμβουλεύω τὴν ὄρεξίν σου [τὴν πρὸς τὴν Μαργαρίταν ὄρεξιν, ἐννοεῖται.] νὰ μὴ χάνῃ τὸν πολυτιμὸν τῆς καιρὸν καὶ ν' ἀπαλλάξῃ καὶ ἐμὲ τῶν περαιτέρω κόπων; ἢ κατὰ τὸ πρωτότυπον :

Dann rath ich eurer Lusternheit
Die liebe schöne Tageszeit
Und mir die weitre Müh zu sparen.

“Ὅτε δὲ τέλος ἡ γραῖα Μάρθα, λυπούμενη ὅτι ὁ σύζυγός τῆς τὴν ἐγκατέλιπε μόνην καὶ δὲν γνωρίζει πλέον αὐτὴ τί ἀπέγεινε, ἐπιφέρει :

Vielleicht ist er gar todt !—O Pein !—
Hätt ich nur einen Todtenschein !

τούτέστιν : Ἴσως, καὶ ἀπέθανε ! Τί δυστυχία ! Νὰ εἶχα τοῦλάχιστον τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ θανάτου του !», τί ὑποθετεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι, κατὰ τὸν Κ. Στρατήγην, ἐπιθυμεῖ ἡ γραῖα ; *Τὴν εἰκόνα τοῦ νεκροῦ !* (σελ. 169).

Ἀρκούσιν, ἐλπίζω, ταῦτα, ὀλίγιστα μὲν ἐξ ἀναριθμητῶν, πολλὰ δὲ βεβαίως πρὸς τὴν ὑπομὴν τοῦ ἀναγνώστου, εἰς ἀπόδειξιν τῆς παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γερμανικῆς γλώσσης, ἣν πάσχει ὁ μεταφραστής. Ὅχι τὸν Φαῦστον, ὄχι τὸν Γκαίτε, ἀλλ' οὐδ' ἀναγνωσματάριον ἀπλοῦν τῆς γερμανικῆς γλώσσης ἤθελε πολμῆσαι νὰ μεταφράσῃ τις, τοσοῦτο γλίσχρον καὶ πενιχρὸν συνειδῶς τὸ γλωσσικὸν αὐτοῦ ἐφόδιον.

Ποῖον δὲ εἶνε καὶ πόσον τὸ τῆς πατρίου γλώσσης κεφάλαιον τοῦ Κ. Στρατήγη, ὅπερ ὑποτίθεται κατέχων καὶ ὀφείλει ἀπαραιτήτως νὰ κατέχῃ πᾶς ἄνθρωπος γράφων δημοσίᾳ ἑλληνικά, καὶ αὐτὸς ἐτι ὁ μὴ γνωρίζων τὴν γερμανικὴν ; Ἐτι δυστυχῶς πτωχότερον καὶ πενιχρότερον. Ἀκυρολογία σχεδὸν πανταχοῦ, ὅπου ὁ μεταφραστής ἐπιτηδεύεται ἀρχαϊστροπον τὸ ὕφος—καὶ ἐπιτηδεύεται τοῦτο δυστυχῶς πολὺ συχνά—ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν χρόνων τῶν ῥημάτων, καὶ σόλοικος αὐτῶν σύνταξις· ἀγνοια πολλαχοῦ καὶ αὐτῆς τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῶν κοινοτάτων λέξεων· λεξιθηρία δὲ καθόλου γλωσσηματικῆ, πειρωμένη νὰ συγκαλύψῃ ἀληθῆ γλωσσικὴν γυμνότητα, καὶ ὀγκουμένη, ἐν παντελεῖ ἐλλείπει καλλισθησίας, εἰς πεφουσημένα καὶ ἀκατάληπτα πολλαχοῦ αἰνίγματα. Οὕτως

ὁ Κ. Στρατήγη γράφει ἀναπετάζω, (σελ. 32) οὐδ' αὐτὸς ἴσως ὁ ἴδιος συνειδῶς τί ἐννοεῖ γράφει *συμβάλλεται* (σελ. 33), προδήλως ἄλλο ἐννοῶν· λέγει (σελ. 34) εὐροια, ἀντὶ νὰ εἰπῆ ἀπαγγελία, καὶ τὴν τροχάλιαν ἀποκαλεῖ (σελ. 40) *κύλινδρον*. Ἀντὶ ἀποσπᾷ βιαίως, γράφει (σελ. 43) *ἀφέλκει σφοδρῶς* τὸν νέον ἀποκαλεῖ (σελ. 57) *ρέηλιν*, καὶ τὸν θεραπευθέντα μεταποιεῖ (σελ. 69) εἰς *ιάσαρτα*. Δημιουργεῖ *νύκτα ἐντάφιον* (σελ. 44), *ξέαιρ δυσχερῆ* (σελ. 59), *στῆφος πνευμάτων ὀξυρον τοὺς ὀδόντας του δι' αἰχμηρῶν γλωσσῶν* (σελ. 63), *στιγμὰς χιμαίρας* (σελ. 62), *μέταξαν ὀλοσηρικῆν* (σελ. 86), *χρόνον κελάδωρα* (σελ. 96), καὶ ἄλλα ὅμοια καὶ πολυτιμότερα γλωσσικὰ ἀριστουργήματα. Κατασκευάζει φράσεις μοναδικάς, οὐδέποτε ἴσως γραφείσας ἑλληνιστί, ὅποιαι : *τὸ ἐμὸν στήθος..οὐδαμῶς πρὸ ἀληθόνος ἐμφραχθήσεται τινος* (σελ. 97), *πρέπει εἰς τὸ σῶμα τοῦτο.. τῶν οὐρανῶν ἀπάντων τὸν μικρόκοσμον νὰ ἀναπαραστήσω* (σελ. 142), *δέον ἢ χαρὰ θλίψεις νὰ ἔχῃ καὶ ἡ θλίψις τὰς χαρὰς* (σελ. 173), *ἡ σελήνη κατέρχεται ἀγνῆ ὡς τι βάλασαμον* (σελ. 199), *σημῆν πυγολαμπίδων φέροντα πτήσιν ἀσταθῆ* (σελ. 242), *μὴ προχωρῆτε καθὼς ἐλέφαντες ἀδρῶς* (σελ. 269,) καὶ ἄλλαι καὶ ἄλλαι ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Τὸ ἀστῆτον δὲ ἀληθῶς εἶνε, ὅτι ἐνῶ ὁ μεταφραστής τοσοῦτον ἔχει ἄλλοτριως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε γράφει : Ἐσπατάλου (σελ. 4), καὶ ἀπαντες οἱ ἀπότατοι ἀτραποὶ (σελ. 54), καὶ διεσπάθιζε (σελ. 174), καὶ χρωμαὶ ὑψιστων λέξεων (σελ. 184), καὶ ἐπειράτο ἐπὶ συνταγῶν (σελ. 59), καὶ μὴ ταρασσόμεν τὴν γαλήνην εἰς τέρψεις μελιχρόλους (σελ. 60), κτλ., ἀσμενίζει ἐν τούτοις ἀρχαίζων, καὶ βαινῶν δι' ὅλου τοῦ ἔργου του ἐπὶ τῶν καλοβάθρων λέξεων παλαιῶν, σπανίων, ἀκαταλήπτων εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ πάντοτε σχεδὸν κακοζήλων. Τοιαῦται : ἡ *σμαραγῆ*, τὰ *δειλήμονα*, οἱ *ἕθλοι*, τὸ *φύρηται*, τῆς *ἀλός*, τὸ *ἠεθόμην* καὶ τὸ *στέρομαι* καὶ τὸ *δρῶδῶ*, ὁ *ἀταρβῆς* καὶ οἱ *σύρφακες*, ὁ *ῥῶπος* καὶ τὰ *λυγρὰ* καὶ τὸ *ἐκτερίσαμεν*, τὸ *ἀκτίσι ζειδώροις χρώζεται* καὶ τὸ διὰ *στυγείων ἐκλειγμάτων*, καὶ ὅσα ἄλλα ὑπηγόρευσε εἰς τὸν μεταφραστὴν ὁ ἀκατάσχετος αὐτοῦ πόθος νὰ φανῆ γνωρίζων πλείονα ἑλληνικὰ γράμματα ἢ ἀληθῶς γνωρίζει.

Τοῦτο δ' ἐξ ἐνὸς διώκων διὰ τῆς παραδόξου αὐτῆς μεθόδου καὶ παρεννοῶν ἐξ ἐτέρου ἀνά πᾶν σχεδὸν βῆμα τὸ σεμνὸν αὐτοῦ πρωτότυπον, κατώρθωσε πολλαχοῦ νὰ ἀπαρτίσῃ—ἀνεπιγνώστως βεβαίως—περιόδους ὅλας οὐδὲν ἐχούσας νοητὸν νόημα, πρὸς ἃς ἀπορεῖ ἀληθῶς ὁ ἀναγνώστης καὶ μένει ἐνεὸς καὶ χαινῶν.

Τί θά εἰπῇ, παραδείγματος χάριν, ἡ ἐπομένη περίοδος (σελ. 10);

Πῶς ἄλλως πᾶν στοιχεῖον ἐκνικᾷ λοιπὸν [ὁ ποιητής],
 Εἰμὴ διὰ τοῦ μέλους, ὅπερ χύνεται
 Ἄπο τοῦ στήθους, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ
 Τὸν κόσμον ἀναπλάσσει; Ἄδιάφορος
 Ὅποταν δὲ ἡ φύσις τὸ αἰώνιον
 Τοῦ μίτου μήκος περιστρέφει πάντοτε
 Περὶ τὴν ἡλακάτην ὅταν ἡ πληθὺς
 Ἡ δύσυχος τῶν ὄντων πάντων φύρηται
 Ἐν τῇ δυσαρμονίᾳ, ποῖος πάντοτε
 Ἀποχωρίζει ἐν γραμμαῖς ἀρμονικαῖς
 Ζωὴν ἐμπνέων, καὶ ρυθμὸν καὶ κίνησιν;
 Ποῖος καλεῖ τὸ ἄτομον πρὸς γενικὴν
 Τελετουργίαν, ἔνθα ἑναρμόνιοι
 Ἡχοῦσι φθόγγοι;

Τί σημαίνει ἡ ἄλλη αὐτὴ (σελ. 22);

Ἡ ζῶσα κ' αἰώνιος δρῶσα δύναμις
 Ὑμᾶς ἄς περισκέψῃ διὰ τῶν σερμῶν
 Τοῦ ἔρωτος περὶ γυναικῶν. Καὶ πειράθητε
 Πᾶσαν εἰκόνα κούφην κ' εὐμετάβολον
 Νὰ ἀναπαριστᾶτε σκέψῃ διαρκεῖ!

Τί δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ καταληπτόν ἐκ τῶν ἐπομένων στίχων (σελ. 29);

Πῶς αἱ δυνάμεις τούρανθ τανύουσαι
 Ἀσπνεύσασας εὐλογίαν πτέρυγας
 Χρυσᾶς ὑδρίας πρὸς ἀλλήλας τείνουσι
 Καὶ οὐρανόνθεν ἐν τῇ γῆ διίπτανται,
 Καὶ ἀρμονίας ἐνωτίζετ' αὐτῶν!

Τί τέλος νὰ ὑποθέσῃ τις, οὐ μόνον περὶ τοῦ νοήματος τῆς ἐπομένης στροφῆς, (σελ. 31) ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς διανοίας τοῦ γράψαντος αὐτήν:

Εἰς τῆς ζωῆς τὰ κύματα
 Ἄνω, χαμαὶ κοχλάζω!
 Παντοῦ ἀναπετάζω!
 Τοὺς τοκετοὺς, τὰ μνήματα
 Τὴν θάλασσαν τὴν ἄπειρον,
 Καὶ τὰ ποικίλα νήματα,
 Τὸν βίον τὸν διάπυρον

Εἰς τὸν βομβοῦντα τίθημι ἰστόν τοῦ χρόνου ἄνω,
 Ἴνα τὸ τῆς θεότητος ζῶν ἔνδυμα ὑφάνω!

Πρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα ὑποδείγματα εἶνε ὁμοία ὀλόκληρος ἡ μετάφρασις τοῦ Κ. Στρατήγη.

Ἄλλὰ μήπως γνωρίζῃ καν οὗτος τὴν δημώδη γλῶσσαν, ἣν μεταχειρίζεται πολλαχοῦ τῆς μετάφρασεώς του; Οὐδ' αὐτό. Διότι οὔτε τὸ *αἰχμαλωτοῦρε* (σελ. 52) ἐλέχθη ἢ θά λεχθῆ ποτε ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οὔτε δύναται νὰ ὑποληφθῆ εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν γεγραμμένος ὁ στίχος οὗτος (σελ. 147)

Ἡ ἀνθρωπότης ἔμεινεν ἐν τούτοις ἡ ἴδια,

οὔτε γνωρίζῃ τις τί νὰ εἰπῇ περὶ τοῦ ἀμιμήτου, δῆθεν δημοτικοῦ, στίχου (σελ. 245)

Γιὰ τοῦ διαβόλου τὴν ὀπή.

Τοιοῦτον δι' ὀλίγων ἐκ πολλῶν τὸ ἔργον τοῦ Κ. Στρατήγη. Καταλήγων δ' ἐνταῦθα, μετὰ

πολλήν, ὁμολογῶ, ἀηδῖαν τὸ ἄχαρι ἔργον τῆς κρίσεως αὐτοῦ, ἀναγκαῖον πρὸ παντὸς νομίζω νὰ ζητήσω συγγνώμην παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν μου, ὅτι παρέλαβον αὐτοὺς συνοδοὺς εἰς ἐκδρομὴν ὄχληράν μὲν πάντως καὶ δυσάρεστον, ἀλλὰ δυναμένην καν τοῦτο νὰ παραγάγῃ τὸ ὄφελος: νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἀμαθίαν τοῦ *πηδᾶν ἐπὶ τάλισμα*, ὡς λέγει ὁ Σοφοκλῆς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΑΣ

Ἐκ τοῦ συγγράμματος τῆς Ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα τοῦ W. Heyd μεταφερόμεν τινα περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς κανέλλας, παραλείποντες τὰς ἀπίρους παραπομπὰς τοῦ κειμένου καὶ συμπληροῦντες ἐν αὐτῇ τῇ μεταφράσει μέρη τινα χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν.

Ἐν ταῖς ἱστορικαῖς πηγαῖς τοῦ ἐμπορίου ὁ φλοιὸς τῆς κανέλλας ἀναφέρεται ὅτε μὲν ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα *κιννάμωμον* (*cinnamomum*), ἢ συντετμημένως *κιννάμον*, (*cinnamum, cennamo*), ὅτε δὲ ὑπὸ τὸ νεώτερον ὄνομα τῆς κανέλλας (*cannella*). Ἐνίοτε αἱ δύο λέξεις ἀναφέρονται ὁμοῦ, ἀποτελοῦσαι ὄνομα σύνθετον «κανέλλα τοῦ κιννάμου» (*cannella di cennamo*). Κατὰ τὸν Πεγολόττην, διάσημον φλωρεντινὸν ἔμπορον, ἀκμάσαντα κατὰ τὴν ἸΔ' ἑκατοντ. καὶ καταλιπόντα συγγραφήν δημοσιευθεῖσαν τῷ 1766 «*La pratica della mercatura*», τὰ μνημονευθέντα δύο ὀνόματα εἶνε συνώνυμα. Ἐν τούτοις εὐρίσκομεν ἐν ἰσπανικῷ δασμολογίῳ τοῦ 1243 τὰ δύο εἶδη *κιννάμωμον* καὶ *κανέλλα*, ὡς διάφορα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι ἐνίοτε αἱ δύο λέξεις ἐσήμαινον δύο διάφορα ἀντικείμενα. Πρὸς τούτοις ὁ Τζῶν Ρουσσέλ συγγραφεὺς ἀγγλικῆς συγγράμματος «*Book of Nurture*», ἀκμάσας κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα, διακρίνει ἀμφότερα τὰ εἶδη γράφων ὅτι τὸ *κιννάμωμον* εἶνε λεπτότερον καὶ πολυτιμότερον τῆς κανέλλας. Κατὰ ταῦτα δὲ φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον ὄνομα ἀπεδίδετο εἰς τὸν φλοιὸν τῆς κανέλλας ἰδίως, τὸ δεύτερον δὲ εἰς τὸν φλοιὸν τῆς κασσίας εἶδους δένδρου κανέλλας.

Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἡ κανέλλα δὲν ἦτο τί σπάνιον ἐν τῇ Δύσει. Ἐκ τινος προνομίου παραχωρηθέντος ὑπὸ τοῦ Χιλπερίκου Β', τῷ 716, μαθητόμεν ὅτι τότε ἡ κανέλλα εἰσήγετο εἰς Γαλλίαν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ροδανοῦ. Ἐπιστολαὶ γεγραμμέναι περὶ τὰ μέσα τῆς 8ης ἑκατονταετηρίδος μνημονεύουσιν ὅτι ἡ κανέλλα ἐστέλλετο δῶρον, ὡς τὸ πέπερι καὶ τὰ μύρα, ὑπὸ Ῥωμαίων κληρικῶν πρὸς φίλους αὐτῶν εἰς